

Lucija Stepančič

Jurij Hudolin: *Pastorek*

Ljubljana: Študentska založba (Knjižna zbirka Beletrina), 2008

Jurij Hudolin je s svojim novim romanom prišel na dan ravno v času, ko se vse grozljivejša poročila o mučenju otrok kar preHITEVAJO. Dokaj hitro se je razvedelo, da gre za avtobiografijo (s podnaslovom *Življenje na hudičevi zemlji 1987–1990*), za avtorjeva najstniška leta, ki jih je z materjo in polbratom prebil v obmorski vasi Panule pod tiransko vladavino psihopatskega očima. Loris Čivitiko, istrski gostinec, je bil na prvo žogo uspešen podjetnik, v resnici pa nevaren iztirjenec; življenje z njim je bilo “pekeln, kakršnega še ni doživel, secirnica jebanja v glavo in poniževanja”. Intrigantni pesnik in prozaist, nonšalantni in jezični kolumnist, sloveč po številnih rokavicah, ki jih je zmetal “narcisju” slovenske kulture, tako za marsikoga presenetljivo, a vendar še kako prepričljivo razkriva svoje poznavanje trpljenja, fizičnega in psihičnega.

Že iz obeh spremnih besed se lahko prepričamo, koliko različnih branj sproža Hudolinova na videz preprosta zgodba (knjigi po navadi niso toliko v čast pozitivni kot raznovrstni odzivi). Tina Kozin se na mikroravni knjige pogloblja v psihološke meandre te tragedije, Taras Kermauner pa je delo postavil v širši kontekst. Gre, kot se je vprašal v svoji spremni besedi, za antihrvaški roman? Je katastrofalna situacija (po naključju?) tudi slika brezupnih odnosov z južnimi sosedi? Že mogoče, a v tem primeru je treba poudariti, da sta se v vlogi krivca, vsaka po svoje, znašli obe strani. Slovenska pasivnost je namreč enako pogubna kot hrvaška agresivnost. Slovenski biološki oče, “lečeni kozarčkar ... v enem kosu študiozen borec za obstoj sveta, v drugem kosu egoman in prašič od človeka”, je s svojo neznačajnostjo samo pripravil teren očimu, ki se je namenil “potopiti pastorka v težave, ga zmaličiti, ga narediti sužnja, mu do konca uničiti prihodnost, ga narediti pohlevnega postreščka ... ki ga nihče ne bo jemal resno, ki bo garal v korist Lorisa Čivitika”.

Osebna drama pripovedovalca (ki se z imenom Benjamin Zakrajšek pojavlja v tretji osebi ednine) izrisuje tudi širše dogajanje, že kar mentalno

inventuro družbe v osemdesetih letih prejšnjega stoletja. Na čistini nedoumljivega primitivizma so namreč naselili vsi najbolj čislani (slovenski?) miti. Od banalnih pridobitniških motivov do najsvetejšega mita slovenske matere. Celo nedolžni mit o počitniškem rajju je pogled iz zakulisja sesiril v smrdljivo kalužo. “Delo je bilo zafukano, delavci, ki celo leto varčujejo, da gredo za štirinajst dni na morje, so bili najbolj zajebane stranke.” Pa tudi kakšen jugonostagik se bo morda še enkrat zamislil nad rajnko Jugo, obljubljeni deželo operetnega socializma ter lahkoživskega samoupravljanja v zlati dobi bleferstva in sleparije, ki pa je ob vsej svoji premetenosti kljub vsesplošni neresnosti že zavohala začetek svojega konca. Prve slutnje vojne se v romanu pojavijo zelo narahlo, kot blag ošvrk, ki ga bralec pozneje sestavi v celoto, pripovedovalec pa ga v nežnosti svoje pubertetniške zbezanosti pomeša z zaželenimi ženskimi oblikami ter vrtoglaviimi špekulacijami o bajeslovnih poslih lokalne mafije. Še filmski imaginarij je ni poceni odnesel; tako kot se je na literarni ravni zrušil Cankarjev arhetip o veličini večno žrtvujoče se matere, je tudi popkulturni kliše o mafijskem poslu, zagledan od blizu, vse kaj drugega. V vrtoglavih profitih očima in njemu podobnih ni nobene elegance in glamuroznosti, nobenega svetovljanstva in šarma, ki ju je Hollywood tako zlahka pripisal branži na oni strani zakona, sta le banalnost ustrahovanja in bedna pravica močnejšega, na drugi strani pa tudi ni nobene zdrave pameti, saj je celo navidezna racionalnost spravljanja na kup samo paravan za neko drugo, globljo obsedenost, na otepanje z lastno norostjo. Ideal, ki se diči na dnu vse te nore dirke, pa je plehek in primitiven, čisto po meri Lorisove priležnice Vedrane: “Imava se fino in več ko bo denarja, bolj slastno ti ga bom pofafala.” Vsesplošnemu razsulu tako več kot ustreza vaški topos kot norišnica karikatur, dekadentno zakotje, napolnjeno z idioti, v katerem je “osišče relevance vaška gostilna”.

In s kakšnim glasom nam Hudolin pripoveduje vse to? Če bo vsebina romana vsakogar navdala z zgroženim sočutjem, bo jezik oziroma avtorski glas, skrit za njim, za marsikoga presenečenje, ki bo vzbudilo začudenje, če ne že kar radovednost. Celo Tina Kozin, ki je svojo spremno besedo napisala v znamenju empatije, ne more spregledati dejstva, da “nas po dogajanju v Panulah vodi s sočnim in zasoljenim izrazoslovjem naphana vsevedna perspektiva”. In res: Hudolin, ki očitno ne išče pomilovanja, bralca pripravlja do zgroženega sočutja z letečo dikcijo iz svojih kolumn ter romana *Objestnost*, saj pripoveduje tako rekoč v galopu in s skrivnostnim nasmehom. Medtem ko bralec samodejno vleče na dan svojo zalogo etike in psihologije, avtor ponavlja sočne kletvice. Bralec je

tisti, ki obžaluje, obsoja in trepeta: Hudolin samo pripoveduje in zraven vsake toliko razdere kakšno žaltavo. Navsezadnje šele ob tem, tako kot pri Huckleberryu Finnu, ki o svojem zapitem očetu pripoveduje z vedro samoumevnostjo, dojamemo, kako neizprosni je avtor do sebe in svojih strašnih spominov. Iz romana, pa čeprav je napisan z značilno ognjevitostjo, žari nečloveška obladanost in tako bi tudi naključni obiskovalec z drugega planeta lahko občutil, da je avtor vse izkusil na svoji lastni koži.

Pastorek pa je ob prodorni analizi notranjega in zunanjega dogajanja tudi intrigantna študija kaosa. Notranjega in zunanjega, čustvenega, družinskega, poslovnega, medčloveškega in političnega. Vsakršnega. Kaosa, ki neverjetno lahko preskakuje z ravni na raven, od družinske mize do poslovnih navez, od patološke ljubosumnosti do korupcije v policijskih vrstah, od turistične agencije do pogrebnega zavoda. Vedeti pa moramo, da kaos sam po sebi Juriju ni niti tuj niti zoprni. Nasprotno. Sam niti ne skriva nekakšne fascinacije nad peklenkim svetom svojega očima, njegov "retorični možnar", sicer nabasan s popolnim zlom, pa kar prekipeva od življenja. Loris Čivitiko je bil s svojo intenzivnostjo, svojo silovitostjo, samozavestjo in velikopoteznostjo vsaj na prvo žogo veliko privlačnejši od avtorjevega biološkega očeta, omlednega slabiča, ki ga ni brigalo nič drugega kot to, kako bi se znova izognil zdravljenju na Škofljici. Obe izbiri sta seveda katastrofalni in o tem sem že pisala, na ravni abstrakcije pa vendarle uporabni za raziskavo v kaos zakrinkanega popolnega zla. Osebe v romanu kar same od sebe ponujajo spoznanje, da kaos v duši posameznika še presega nizke kolektivne strasti rodovno plemenskega primitivizma, tako kot tudi korumpiranost bleferske države na robu propada. Posameznik pomeni le točko, iz katere seme zla požene v neslutene višave, hkrati pa pridobi konkretne obrise in vzbrsti v tisočeri barvah. Mladi, naivni protagonist, ki globoko v sebi sicer nosi nagnjenje do intrigantnega in pikantnega, do mračnega in nedoumljivega, pa je veliko prezgodaj brez opozorila, izbire in opore videl veliko preveč.

Poleg tega, da roman prikazuje dozorevanje literarne vokacije, prinaša še veliko zanimivejšo distinkcijo med zlom v literaturi in zlom v praksi. Avtorjev mladostni alter ego, ki ga je literatura sicer od nekdaj nedoločno privlačila, je najprej razočaran nad dejstvom, da v trku z resničnostjo čar poezije zbledi. "A kolikor je imel liriko rad in mu je kdaj pa kdaj lajšala dušo, v primerjavi z Lorisovim stilom življenja ni bila nobena ekstravaganca, nobena tolažba, kaj šele odrešitev, in noben smerokaz nove poti iz Čivitikovega kamnitega mlina." In celo: "Loris je živel najmočnejšo liriko terorja nad drugimi, kar jih je Benjamin bral, še pozneje, ko je bil odrasel moški." Vendar je treba ločevati: če je za mladega pesnika zlo pač

stoodstotno prekletstvo in usoda, ki si je ni izbral sam, v količinah, ki jih kmalu ne bi več prenesel, pa se kmalu izkaže, da brezoblična malicioznost njegovega krušnega očeta nikakor ne pomeni zanimive, pikantne in nekonformistične poteze umetniškega temperamenta, temveč težko in topo ujetost, usojenost. Pomeni obsedenost, ki vso svojo titansko energijo porabi za to, da kot zanikrna mačka lovi svoj lastni rep. Jurij je srečanje z navidezno močnejšim nasprotnikom ne le preživel, zdi se tudi, da mu je iz njegove grozljive prajuhe uspelo prečistiti vsaj nekaj visokoenergetskega naboja ter ga obrniti v pristno ustvarjalnost. Nekoliko višji odmerek bi bil prav lahko že smrten.